

له گهل هونه رهنه

فایق حسن

هزیعبدالله
وهه گهیراوم .

هونه رهنه فایق حسن به پرسیار کردنه وه به رهنه نگاری ده ورپشته که ی بوته وه به دوزینه وه کوتای هاتوه . له سه رهنه تادا نه وه ی به لایه وه گرنگ بویت گه بشتی بو به هونه ریکی جیاواز له نیوان جولانه وه ی ده ورپشتیک دا که سپای خوئی هه به ، که هونه رهنه ند بوئی هه بوه شتی لیئی وه ربگری و فراوانیش شتی پی بدات بوئی هه مهش له ناوه روکی کاره که پیدا مایه وه ههروهک چون خوئی له قولای گورانکاری جولانه وه که پیدا مایه وه .

نهم هونه رهنه ندهش که له به غداوه دهستی پی کرده وه له (بوزار) له فهره نسا فیریه وه خواستی سه ره کی نه وه بوه که هونه ریکی بهینته کایه وه سپای ده ورپشت و میژوی خوئی هه بیت ، بوئی له راستی دا ناوبراو وینه گریکی ژبانی عیراق بوه به چاکی ناوه روک و گورانکاری و ههسته کانی و هه موو روخساره کانی هه له جولانه وه ی روژانه و خوونه ریت هه تا به کارهینانی ره مز لیکداوه ته وه که لیره دا وهک سه ودا سه ریکی نهم ژبانه ده بیتری که به شوین نهی به کانی دا ده گه ری وهک بلئی به نده ریکی ده روئی و ویزدانی به که تیایدا دوودلی و گومانی شارکاره که ی نارام ده گری که دیسانه وه نه مهش وهک بلئی ده چینه قولای هه ندی له م بابه تانه وه که په بوه ندی به کی قول و گه رمی هه پی له گه لیا ناو له نیوان تیزی جولانه وه ی کاره کانی دا ده بین . . . نه وه ی له کاره کانی نه مدا نااسای پی نه وه به که تعبیر له هیچ شتیکی وه ستان ناکه ن و له رهنه گه کانی شدا وه ستا به کی گه وره به و نرخ و بایه خی رهنه گ

«ھونەرۈ كۆمەل»

ئەم كاروانە دورودرئۆزۈ بەكەلكەي فايەق حەسەن رامان دەكىشى بۇ ئەوۋى لەبەردەميا بېرسىن :

● ئىستا گەبىشتوتە كۆي ؟

● لەم چوارچىۋەدا دوو مەزۇوع ھەن . بەكىكىيان كۆمەلەيەنى ۋ ئەوۋى كەشيان ھونەرى ، كە بەلای خۆمەۋە زۆر گىزنگە ھەردوكيان پىكەۋە بېستىنەۋە ، يان بە واتايەكى تر ھونەرمەند بەرامبەر بە نىشتانەكەي ئىلتزامىكى ھەبە ، كە ئەمەش بەكىكە لە پىۋىستى بەكان سەرشانى . . . ھەروەھا بەرامبەر بە كۆمەلگەي ھونەرۈ ناۋچە كۆمەلەيەنى بەكەي ، كە كۆمەلگەي ھونەرى بەكەي لىۋە پەيدادەنى دىسانەۋە ئىلتزامى ھەبە .

ئىستا من ھەول ئەدەم ئەم دوو لايەنە پىكەۋە بېستىمەۋە بەۋ ھىۋايەي بگەمە شىۋازىك كە ھەردوۋ لايەنەكەي تىادا بگونجى ، بە مەرجى خزمەنى بابەتەكانى كۆمەل ۋ گۆران كارى بەكانى بىكات ۋ ئەۋ مانا ھونەرى يانەي لى ۋەربگىرى كە ئەبىت بە بناغەي لىكدانەۋەي دەستكەۋتەكانى ئەۋ ھونەرمەندە . كە لە كۆمەلگەكەيدا پىشكەشى مروقى دەكات .

لەۋانەبە دەركەۋتنى ئەم حالەتە ئاساننى بەلام حەقىقەتەكەي گرانەۋ كۆششىكى گەۋرەي دەۋى بۇ ئەۋەي ھەموۋ داخۋازى بەكان ۋ مەبەستەكانى بېيىتەدى . جارىكىيان بەتەناۋ جارىكىشان لەگەل دەستەبەكدا پىكەۋە ئەم حالەتەم كىردەۋە لە ئەنجامدا رەچاۋم كىردەۋە كە جىاۋازى بەكى ئاشكرا لە نىۋان ھەردوۋ حالەتەكەدا ھەبە .

كاتىك كە ھونەرمەند دەبەۋى بە تەنھا حالەتىكى واقىعى دورۈ لە بنەرەتەكانى ھونەر لىك بداتەۋە كە ئەمەشى ۋەك حالەتەكانى راگە باندىن دەنى كە ئامانجى تىگە ياندنى راستەۋخۆبە بەنى ئەۋەي ئەركىكى زۆر لە پىناۋى بەكىك لەۋ مەبەستانەدا بىكىشى كە نىگار كىش مەبەستى بەنى ۋەك شتە واقىعى بەكان ھەرچەندە تەكىنىكىش نى كە ئەمەش ھۆبەكە بۇ دروست كىردنى ۋىنەكە . كە بۇ خۆى ماددەبەكەۋ بە دەۋرى روۋن كىردنەۋى مەبەست لە ۋىنەكەدا بەپىشان دانى ناۋەرۈك ۋ روخسارى ھونەرى ھەلئەسى .

لە ئىستاي مىش دا ھەردوۋ حالەتەكەم ۋەرگرتەۋە ھەردوۋ

لايەكەم كۆكردەۋتەۋە ھەرچەندە غونەي واقىعى زانراۋ لاي ھەموۋ ئاسانە بەلام لەروۋى ھونەرى بەكەبەۋە كەمتە ئەمەش لەبەر ئەۋەبە كە واقىعەت ناتۋاننى زۆر لە مەرجەكانى ھونەر بگىرتەخۆى . جا بەلای مەۋە پاشى ماۋەبەك زۆربەي خەلكى ھەست بە ھوكانى لىكدانەۋەي ھونەرمەند دەكات ۋ ئەۋەبىشى كە حاشاى لى تاكرى ۋ راستى بەكى ئاشكرايە ۋ ئەۋەبە كە ھىچ شتىك نى بە لە ھەموۋ روۋبەك ۋ مەيدانەكانى ژانۋ داھىياندا پىش بگەۋى ھەروەھا ماقولش نى بە كە ھونەرەكەمان لە عىراقدا ۋ دۋا بگەۋى - كە تۋانۋىبەنى لە جىياندا جىنگايەك بۇ خۆى بگىرى - لەچاۋ ھونەرە پىشكەۋتەۋەكانى ترەۋە . لىرەشەۋە بە پىۋىستى دەزانم كە شىۋازىك ھەنى لىكدانەۋەبەكى فراۋانى تىادانى ۋەك چۆن لە واقىعەتدا ھەبەۋە ناسىۋمانە كە ئەمەش خۆمى لەسەر ئەرۋوم بەنىسبەت خۆمەۋە گىزنگە .

(لىكدانەۋەي حالەتىك)

● بەم چەشنە يان بە شىۋەبەكى تر تۆ لىرەدا ئەركى كۆمەلەيەنى ھونەرۈ ھونەرمەند دەخەتەروۋ .

● ئەۋ ئەركەي ئەمرو بۇ ھونەرمەندى دەبىم بەتەنھا برىتى بە لەمەسەلەي ھونەرى پەنى بەلكو ئەۋ راستەۋخۆ بەناۋچەۋ كۆمەلەكەبەۋە بەستراۋتەۋە لەگەل ژاننىكا كە بەرەۋ گۆراننىكى ئاشكرا دەپۋات كە ئەگەر گەراين بەدۋاى كارى ھونەرۈ ئەۋانەي ئەم كارەي لى دروست بوۋن دەبىنن ھەموۋيان بە كۆمەل ۋ بزۋتەۋەيدا بەستراۋتەۋە كە ناتۋانن لى جىايىنەۋە يان لى ۋ دورۈ بگەۋىنەۋە . چۈنكە ھونەرمەند تاكە كەسىكى ئەم كۆمەلەبەۋ لەروۋى پىۋىستى سەرشانى بەۋە ۋەكو ھەموۋ ئەندامەكانى تىرى ئەم كۆمەلە ۋاۋەۋ نە دورەبەرىزەۋ نە لىشى بچراۋە . ھەروەھا ھونەرلىكىش نى بە كە بە تەنھانى چۈنكە من پروام بەۋە نى بە كە دەلى « ھونەر بۇ ھونەرە » بەلكو ئەمە تىۋرى بەكى نى مانايە . . . لىرەدا دەلىم لەۋانەبە ۋىنەبەك بۇ خۆم دروست بگەم بەلام ھەول ئەدەم ھەستى خەلكى بۇ ئىشەكەم رابكىشم بۇبە لىرەدا بەكىكى تر لە ئىشەكەمدا ھەبە . . . لەبەرئەۋە سەرم سۈر دەمىنى كە چۆن ھونەرمەند بۇى دەلۋى خۆى جىابكاتەۋە كە ھەموۋ لىكدانەۋەي حالەتىكىش پەبۋەندى ۋ ھەۋلى تىگەبىشتۈ روۋن كىردنەۋەبەنى .

● ئىشەكانى ئەم چەند سالىۋى دۋاۋەت بەۋ شىۋەبە

دهشکینهوه که خوټ لیره دا دووپاتیان له سر ده که یتوه .

● لهم نیشانهی دوایم دا پایهخم به نوسپ داوهو تائستاش بهردهوام لیم ده پرسن لهرووی کومه لایهتی یوه مه بهست چی یه؟ که لکی چی یه؟ . . . نم نوسپ هر له زور کونهوه تائستا له گهل مروټی عهره تی دا پیکه وه ژاوان . چ له کاتی شه ره کانی دا وه چ له ژبانی ناسانی دا . که نمهش لیره دا بومن ره مزینکی نینسانی یه ته . منیش له وینه کیشانی نوسپ دا شیوه وه لافهت و ره سنی و جولانه وه کانیم پیشان داوه که نمانه هه موویان لای خوم مانایان هه یه که نم مانایانهش له هستی خومه وه به رامبر نم ولاخه وه رگراون ، چونکه من نم ولاخه له به کیک له حاله ته کانی دا وه رنه گرتوه به لکو له هه موو حاله ته کانید که پال به مروټه وه دهنی بو لوتکه ی تیگه بشتن که منیش لیره دا دهموی هه موو دهم و چاوه کانی حاله تیک له نیوان روانگه یه کی مروټه یه یوه پیشکش بکم که لایه تی تراژیدی تیا دایه وه ک چون لایه نه پیچمه وه انه کانی تریشی تیا دایه .

● ههروه ها هه مان شت به نوسپهت گونده وه ، چونکه وینه ی نهو نوسپه ی له تابلوکانت دا ده بییم وه کولادی وایه نه گهر له وه وه هه نه قولانی . . .

● گوندی عیراقی به لای منه وه گرنگه چونکه سه رده مینکی منالیم له نیوان نه ندانه کانی و ناوچه که یدا به سه ربردوه و تائستاش مروټی لادی به شیکن له نیشه کان و منیش له نیوان خا کو په یوه نندیان دا به خاکه وه ده بان بیم و پروا ناکم که دهم و چاویک هه تی وه ک دهم و چاوی مروټی لادی قول و پرمانانی . . . هه موو جولانه وه یه کی مه به سستیکی تیا یه و خوم له نیوانیانه وه نیشتان ده بیم و بهو پیوه ره ی که نه وان نمونه ی نایابی به پیزی خاکن . خومیان تیا دا ده بیم .

(هونه رمنده رهنگ)

● به لکو ته نانهت رهنگ لای تو په یوه نندی به کی نه وتری به ناوچه ی نهو گونده وه هه یه که باسی ده که یت .

● نه گهر به ته نها باسی رهنگمان کردو به تی نه وه ی بیه سینه وه به کاری هونه رمنده وه نه وه ته نها رهنگه . . که یان کیمیاوی به یان رووه کی به وه یان کانه کانه (به ردو ناوو ناسن و مس . . هتد) به لام نه گهر ویستان لی بی بکولینه وه نهوا کاتیک و شی کردنه وه یه کی وردی دهوی تا گرنگیتی بزاین . . . به لام

نه گهر ده رباره ی تایه تی به کانی رهنگ به نوسپهت هه مرمه نده وه دواین نهوا نم حاله ته یان له وی تریان زور جیاوازه چونکه هه موو هونه رمنده ی چه زو هه سستیکی تایه تی خو ی هه یه به رامبر بهو رهنگانه ی که خوشی دهوین . . .

ههنده ی له هونه رمنده ان رهنگی شینیان خوش دهوی . . به لام برینکی تریان رهنگی سور یان نهو رهنگانه ی که بناغی نیشه کی له سر ده ریژی په سنده کن .

به نوسپهت خومه وه به چند قولانگی رهنگ دا تی په ریوم وه گ رهنگی سه وز شین و پرته قالی و به شیوه یه کی سه ره کی رهنگی سور . . . به ره مه کانی نهو سه رده مه شم شیوه یه کی که رهنگ ده ورینکی سه ره کی تیا دا بینون نمهش به پی تی بابه ته کان و نه وره ننگه شی که په سندی ده کم به ستراوه بهو بابه ته وه ی که چاره سه ری ده کم واته ، بابه تی نهو تابلوو ناوچه یه کی نمونه و کیشه کانی لیوه وه رده گرم په یوه نندی به کی گوره ی بهو رهنگه وه هه یه که به کاری ده هیم شایابی باسه نهو ناوچه یه کی که سپای تایه تی خو ی هه یه ، شه خسه ت و نمونه ی بابه ته کان و رهنگه کانی خو ی به سر هونه رمنده ده سه پینی .

به لام لیره دا شتیکی تر هه یه که جیاوازی به کی تیا داده بینین ، نهویش له کانی به راود کردنی ناوچه که مان له گهل ناوچه یه کی وه گ روژئاو ادا . بومان دهر ده که ویت . . . وه ک جیاوازی به کی ناشکرا به نوسپهت روناکی یوه له روژه لات و روژئاو ادا هه یه . وه ک خومان ده زاین که روناکی ده ورینکی گرنگ و سه ره کی له دارشتن رهنگه کان و ده ست نیشان کردنی شه خسه تی دا ده بینینی . به تایه تی له ولاتی خومان دا که به هو ی پرشنگی روناکی یوه رهنگه کان دهر ده که ون نمهش به پیچه وانه ی باری هونه رمنده انی ولاتانی روژئاو اوه یه . ههروه ها به پی تی تایه تی به کانی رهنگه کانی خاکی عیراق که به شیوه یه کی گشتی به وردی له گونده کانی ره چاوی ده که ین و له شاره گوره کانیشیا ته نانهت له خانوه کانی ده بینین دوخی ناوو ههوا کاری لی ده کات و ورده ورده شیوه خاکه که وه رده گری . . . بهوشیوه به ریکه و تینیکی ته او له نیوان ناوچه یه ک دا ده بینین که سروشت چند تایه تی به کی پی داوه که له سروشتی روژئاوا جیا ده کرتیوه . . به مهش دهموی ده ست نیشانی په یوه نندی رهنگ و خاک بکم که نمهش له خورا نه هاتوه ، به لکو له ناکامی تاقی کردنه وه یه کی دورود ریژو هیزی ره چاو کردن دا هاتوه که به ته نیا به سه بو نه وه ی شیوه یه کی تایه تی له روژه لات دا به

هونرمه‌ند بدات که زیاتر پشت به‌رهنگی توخ یان مام‌ناوه‌ندی ده‌به‌ستی که زور کم له‌ولائی روژئاوادا ده‌بینن .

سه‌رباری ئەمەش هەستی بەهیزی خۆم سه‌بارەت بە پەپه‌ندی خاك به‌رهنگه‌كانه‌وه یان به‌په‌چمه‌وانه‌وه پەپه‌ندی به‌خاکه‌وه له‌هه‌مان‌کاتیدا که تیايدا په‌نجه بو مه‌زنی هه‌ست و نه‌ستی خۆم به‌رامبه‌ر ئەم تاییه‌تی به‌ده‌رکه‌وتوه‌ی ناوچه‌که‌م ده‌کیشم .

هه‌روه‌ها له‌هه‌مان‌کات دا نه‌گه‌ر ره‌چاوی هه‌ندی لادی نشینشمان کردنی که له‌جلو به‌رگیانا رهنگی بریقه‌دارو گول‌دار هه‌له‌به‌ترن ، ئەمە شتیکی ئاسای به‌که سه‌لیقه‌ی خۆیان به‌سه‌ریانا ده‌سه‌پینی که ئەمەش ده‌گه‌رینه‌وه بو که‌می رهنگی سه‌وزو شین و سور له‌و ناوچه‌یه‌ی دا که تیايدا ده‌ژن

● به‌لام به‌لگه‌به‌کی مه‌عنه‌وی هه‌یه که دوپاتی رهنگی قاوه‌ی ده‌کاته‌وه .

• ئەو به‌لگه‌ی به‌ ، به‌لکو بوئیکی راستی ئەم رهنگه‌یه که پالم پیوه ده‌نی که سایه‌تی تابلوکه ده‌برم .

نه‌گه‌ر یو بگه‌رینه‌وه سه‌ر مروۆی ئەشکه‌وته‌کان ده‌بینن به‌که‌م شتی که ویستویه‌تی بیخاته روو وینه‌ی کیشاوه‌گه‌راوه به‌دوای هوی پیوستی ئەم وینه‌یه که له‌ناوچه‌که‌ی خوی دور نه‌که‌وتوه‌توه‌وه خاكو رووه‌ك له‌ده‌ورپیشتی بووه‌که‌ره‌سه‌که‌ی لی‌چنگ که‌وتوه . واته له‌سوتانی ئیسقان (رهنگی سه‌ی و له‌دوکه‌لیش رهنگی ره‌ش) ی چنگ که‌وتوه . . . ، به‌لام نه‌گه‌ر به‌چینه‌قولانی بیابانه‌کانه‌وه له‌شار دور بکه‌وینه‌وه ئەوا له‌ناو

کۆچه‌ری به‌کان‌دا شتیکی ئاسای ده‌بینن به‌چاو ئەوانه‌وه‌ی که باسه‌مان کرد ده‌بینن رهنگه‌کان به‌کجار سه‌رومرن چ له‌جلو به‌رگیانا وه چ له‌ده‌واره‌کانیا نا که تیايدا ده‌ژن که ئەوه‌ش تاییه‌تی به‌ره‌نگی قاوه‌ی و ره‌ش و نیللی و هه‌ندی جاریش رهنگی سور که له‌بازاری شاره‌کانه‌وه وه‌ری ده‌گرن ئەوه‌ش شتیکی ئاشکرايه که ده‌وار له‌مووی نیرن و تووکی حوشتر یان خوری مه‌ر دروست ده‌کزیت و پرواش نا که‌م که نه‌گه‌ر به‌توی له‌بیابانیکا چه‌ند رهنگیکی تی‌بناخت له‌گه‌لیا بگۆنجی . . . له‌م حاله‌ته‌شدا شاز ده‌ره‌جیت . ئیمه هه‌ندی رهنگی تاریگ یان کال ده‌بینن . به‌لام رهنگی قاوه‌ی و سه‌ی ریکه‌وتنیکی ته‌واویان له‌گه‌ل بیابان‌دا هه‌یه .

● لی‌زه‌دا ده‌مه‌وی لیت به‌رسم که نه‌گه‌ر ئەم تاقی کردنه‌وه‌یه‌ی خاکی ناوچه‌و شاره‌زای به‌ت له‌رهنگه‌کان‌دا له‌ئه‌نجامی

ناسیاوی خۆت له‌گه‌لیانا په‌یدا کردوه کاتی که له‌روژئاواوبیت و ئەم پیچه‌وانی به‌ت تیا به‌دی کرد که که‌میک له‌مه‌وبه‌ر باست کرد .

• کاتی که له‌کاروانی خویندن له‌فه‌ره‌نسا گه‌رامه‌وه‌و چوار سال له‌ولائی خۆمان دورکه‌وتیمه‌وه له‌گه‌ل ئاوو هه‌وای باراناوی دا راهاتبوم . . . به‌که‌م شتی که له‌ولائی خۆمان له‌پر هاته رینگام پرشنگی روناکی و مام‌ناوه‌ندی رهنگه‌کان و بریقه‌یان بوو ، هه‌ر له‌و ساته‌دا که ئەم هه‌ستم تیا په‌یدا کرد بیرم له‌تاییه‌تی به‌کانی ئەم روناکی به‌کردوه له‌و ره‌نگانه . ورد ده‌بومه‌وه که تیايدا ده‌رده‌که‌وتن و هه‌ر له‌و ساته‌شدا ده‌ستم کرد به‌هه‌ول‌دانی دۆزینه‌وه‌و لیکدانه‌وه‌ی ئەم واقیعه بو ئەوه‌ی له‌چوارچیوه‌ی هه‌وله‌که‌م دا که سایه‌تی به‌کی ده‌رکه‌وتو به‌ناوچه تاییه‌تی به‌که‌م به‌دم .

نه‌گه‌ر یو بگه‌رینه‌وه بو رابورو به‌کی دور . . . بو شارستانی ته‌کۆنه‌کان . چه‌ند وینه‌به‌کی سه‌ر دیواره‌کان ده‌بینن که رهنگه‌کانیان له‌ناوچه‌ی ئیستامانه‌وه نزیکن . چونکه ئەو مروۆی که له‌و شارستانی به‌تیه‌دا ژباوه هاوبه‌شی تیا دا کردوه هه‌مان مروۆی ئەمرو به‌که له‌گه‌لیان دا ده‌ژی و ده‌که‌وتیه ژیرکارتی کردنی روناکی و رهنگه‌کانی به‌وه . . . له‌م روانگه‌به‌وه من پروام به‌بونی جیاوازی ئەو مروۆی به‌که‌م و ئیستای خۆمانی به‌ ، ئەمەش به‌چاوپوشین له‌جیاوازی روژگارو پیشکه‌وتی بیرو شارستانی به‌ت به‌تاییه‌تی په‌نه‌ش بو زانست ده‌کیشم چونکه زانست هاوبه‌شی هه‌موو قوناغه‌کانی پیشکه‌وتی هونرمه‌ندی کردوه .

● ئایا قایه‌ق هه‌سه‌ن له‌نیوان جولانه‌وه‌ی هونری ئیستای عیراق دا چی ده‌توانی ده‌رباره‌ی خوی بلی؟

له‌سه‌ره‌تادا وتم که هونرمه‌ند له‌نیوان ئیشه‌کانی به‌وه هه‌ولی ده‌رخستی که سایه‌تی خوی ئەدات . زور له‌هونرمه‌ندانی هاوڕیکانم یان ئەوانه‌ی خه‌ریکن پی‌ده‌گه‌ن باه‌ته‌کانیان زور چه‌شنه . هه‌روه‌ها شیوه‌ی ده‌ربڕینشیان . ئەوه‌ی هونرمه‌ند له‌پیشکه‌وتنا وه‌ری ده‌گری به‌ستراوه به‌قولی روژشیری هونری و تی‌گه‌یشتی واقیعی هونری به‌وه . به‌نیسه‌ت خۆمه‌وه هاوبه‌شی ئەرکی هونری ئەو براده‌رانه ده‌که‌م . به‌لام له‌لایه‌کی تره‌وه که ئەمەش هه‌قیکی ره‌وايه . به‌تاقی ته‌نیا ده‌روانه که سایه‌تی و ته‌نگ و چه‌له‌مه‌ی هونری خۆم به‌تی‌ئه‌وه‌ی ئاوو له‌که‌س به‌ده‌مه‌وه‌و لیان وریگرم یان کارم تی‌بکه‌ن ئەمەش واقیعی حالی خۆمه له‌گه‌ل به‌شی هونر له‌عیراقی ئەمرودا .